

Nekatere značilnosti gozdov in gozdarstva v Evropski uniji

Some characteristics of Forests and Forestry in the European union

Nika POGAČNIK*

Izvleček:

Pogačnik, N.: Nekateri značilnosti gozdov in gozdarstva v Evropski uniji. *Gozdarski vestnik*, št. 2/1998. V slovenščini s povzetkom v angleščini, cit. lit. 9.

V Evropski uniji pokrivajo gozdovi 97 milijonov ha (36 % celotne površine). Slovenija je z 0,56 ha gozda na prebivalca na tretjem mestu, takoj za Finsko in Švedsko. Večina gozdov (65 %) je v lasti 12 milijonov različnih zasebnih lastnikov. V povprečju posekajo 70 % letnega prirastka. Gozdarstvo in lesna industrija v EU predstavljata povprečno 2,4 % skupnega bruto domačega proizvoda. S primerjavami razmer spoznamo mesto gozdarstva v posameznih državah članicah in v uniji kot celoti ter naše bodoče sogovornike v EU.

Ključne besede: gozd, gozdarstvo, Evropska unija, gozdarska politika, gospodarjenje z gozdom.

Abstract:

Pogačnik, N.: Some characteristics of Forests and Forestry in the European union. *Gozdarski vestnik*, No. 2/1998. In Slovene with a summary in English, lit. quot. 9.

In the European union 97 million ha (36 % of total area) are covered with forests. With 0.56 ha forest area per capita Slovenia is in third place, right after Finland and Sweden. Most forest land in the EU (65 %) is privately owned, by 12 million different owners. In average 70 % of annual increment is cut down. The share of the EU's forest and wood industry in GDP average 2.4 %. Comparing different conditions of forests we can learn about the importance of forestry in member states and in the EU.

Key words: forest, forestry, European union, forest policy, forest management.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Ob vstopanju Slovenije v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU) se gozdarstvu ne obetajo take spremembe kot kmetijstvu. Kljub temu pa je zanimiva primerjava gozdov in gozdarstva v EU in v Sloveniji. Podobno primerjavo so izvedli tudi avstrijski gozdarji leta 1994. Konkretna primerjava lahko nakazuje probleme oziroma specifične slovenskega gozdarstva v primerjavi z gozdarstvom v EU. S primerjavami razmer po posameznih državah spoznamo naše bodoče sogovornike na področju gozdarstva v EU. Ker skupna gozdarske politika EU še ni oblikovana, težko govorimo o gozdarstvu EU. V bistvu vsaka država vodi svojo gozdarsko politiko. Za koordinacijo in za oblikovanje skupne gozdarske politike ter zakonodaje je Evropski parlament leta 1989 ustanovil stalno gozdarsko komisijo (Standing Forestry committee, 83/367/EEC).

Vsi podatki, ki jih navajamo v primerjavah, so iz dokumenta CAP 2000 (Rural developments), iz publikacije *Forest resources in Europe*, iz zloženke *Wald und Holz in Europa*, iz letnega poročila FAO za leto 1994, iz Statističnega letopisa Slovenije iz leta 1996, iz poročila o delu Zavoda za gozdove v letu 1996 in iz predstavljene publikacije Ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo z naslovom *Slovensko kmetijstvo, gozdarstvo in živilstvo v štirih letih* (Opomba uredništva: zaradi preglednosti teksta so vni oštevilčeni, pri preglednicah in grafikonih pa so zaporedne številke uporabljenih virov.)

* N. P. dipl. inž. gozd., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLO

2 GOZDOVI V EVROPI

2 FORESTS IN EUROPE

V EU pokrivajo gozdovi 97 milijonov ha, kar predstavlja 36 % gozdnatost. Za gozdove v EU je značilna velika raznolikost, saj se razprostirajo od mediterana do borealne cone in od obalnih nižin do alpskih vrhov. Površina gozdov je v posameznih (članicah unije zelo različna (preglednica 1). Finska in Švedska imata skupaj kar 46 % vseh gozdov Evropske unije. Prav tako imata največ gozda na prebivalca (Švedska 2,85 ha, Finska 4,03 ha), sledi jima Slovenija z 0,56 ha gozda na prebivalca.

Država / Country*	Površina gozda na prebivalca Forest land per capita ha	Površina gozdov (v 000 ha) Forest land (in 000 ha)	Delež gozda Percentage of forest land %
Skupna površina / Total area		97.637	36
Finska / Finland	4,03	20.112	66
Švedska / Sweden	2,85	24.437	60
Slovenija / Slovenia	0,56	1.099	54
Avstrija / Austria	0,50	3.877	47
Portugalska / Portugal	0,28	2.755	32
Grčija / Greece	0,25	2.512	19
Francija / France	0,23	13.110	24
Španija / Spain	0,22	8.388	17
Nemčija / Germany	0,13	10.490	30
Italija / Italy	0,12	6.750	22
Irsko / Ireland	0,11	396	6
Danska / Denmark	0,09	466	11
Belgija+ Luxemburg Belgium+Luxemburg	0,07	705	53
Velika Britanija / United Kingdom	0,04	2.207	9
Nizozemska / Netherlands	0,02	334	10

Preglednica 1 Površina gozda na prebivalca in skupna površina gozdov v posameznih državah članicah EU in v Sloveniji. (Vir: 1, 5, 7 in 9)

Table 1 Forest area per capita and total forest land in member states and in Slovenia (Sources: 1, 5, 7 and 9)

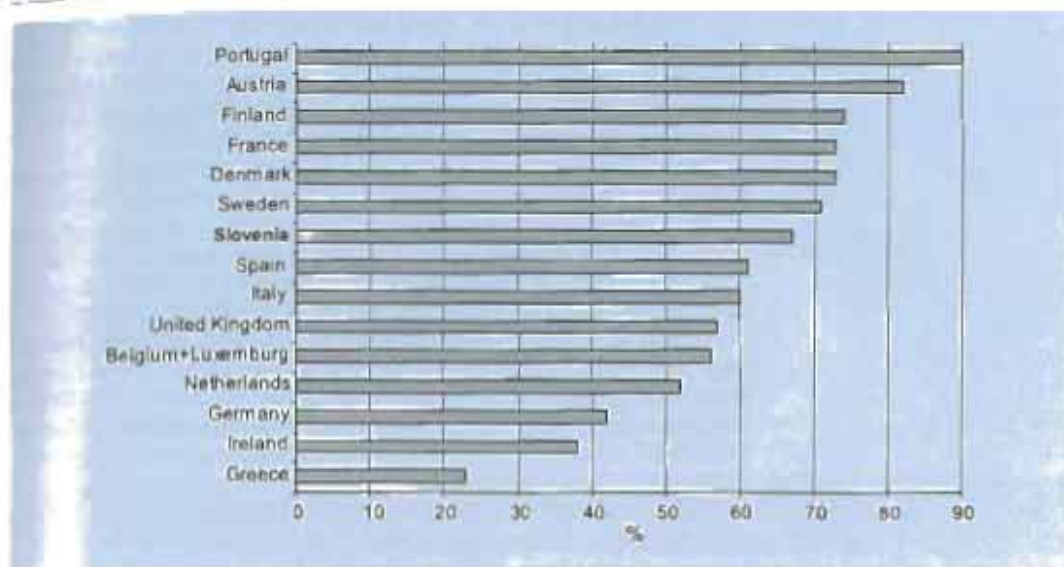
Struktura po drevesnih vrstah zelo variira. V povprečju je 62 % iglavcev in 38 % listavcev. Procentualno je iglavcev največ na Irskem (87 %) ter v skandinavskih deželah (Švedska 83 % in Finska 85 %). Listavci pa prevladujejo v Franciji (62 %) in Italiji (64 %). V Sloveniji se je razmerje med listavci (51 %) in iglavci (49 %) nagnilo v prid listavcev.

3 LASTNIŠTVO GOZDOV

3 FOREST OWNERSHIP

Večina gozdov (65 %) v EU je v lasti 12 milijonov različnih zasebnih lastnikov. Lastnina gozdov je v Uniji zelo različna, tako je v Grčiji in na Irskem približno 2/3 državnih gozdov; v Belgiji, Španiji, Italiji, Luxemburgu, Franciji in Nemčiji pa je velik delež gozdov v lasti lokalnih skupnosti. Večina zasebnih lastnikov ima posesti manjšo od 5 ha, kar otežuje oblikovanje racionalnega gospodarjenja z gozdovi na ravni lastnikov. Gozdovi so v nekaterih državah tudi v lasti industrije, predvsem gozdarskih podjetij in lesno predelovalne industrije. Takih gozdov je največ na Švedskem (23 %), na Finskem (9 %), na Portugalskem (7 %) in v Španiji (4 %).

* Opomba uredništva: Države so zaradi preglednosti v grafikonih in v angleškem jeziku, slovenska imena držav so v preglednici 1.

Slovenija je s 67 % zasebnih gozdov na sedmem mestu (grafikon 1). Vendar je potrebno opozoriti, da se bo delež zasebnih gozdov v Sloveniji še spreminjal, ker denacionalizacija še ni zaključena.

Grafikon 1. Delež zasebnih gozdov v posameznih državah članicah in v Sloveniji (Vir: 7, 9)
Graph 1. Percentages of private forests in member states and in Slovenia (Sources: 7, 9)

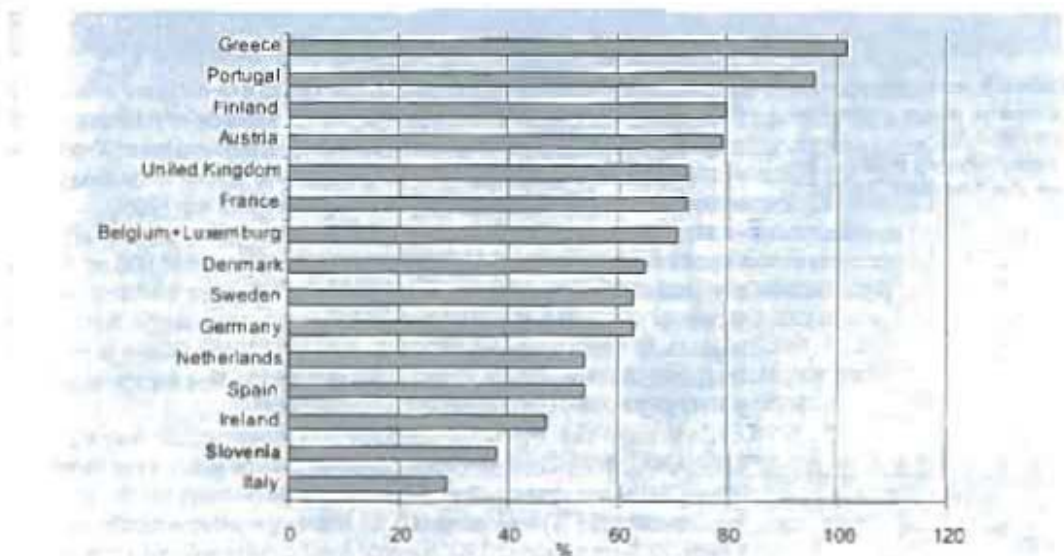
4 GOSPODARJENJE Z GOZDOVI

4.1 MANAGING THE FORESTS

Na ravni unije je načelo trajnosti gospodarjenja z gozdovi uveljavljeno, vendar pa opozarjajo, da je upoštevanje načel trajnostnega gospodarjenja v lesni povzravi z velikostjo gozdne posesti. Večja kot je gozdna posest (več kot 200 ha), večja je verjetnost, da lastnik upošteva omenjena načela.

V obdobju od leta 1950 do 1990 se je lesna zaloga gozdov v vseh 15 članicah povečala od 7,4 milijard m³ na 11,5 milijard m³. V povprečju pose-

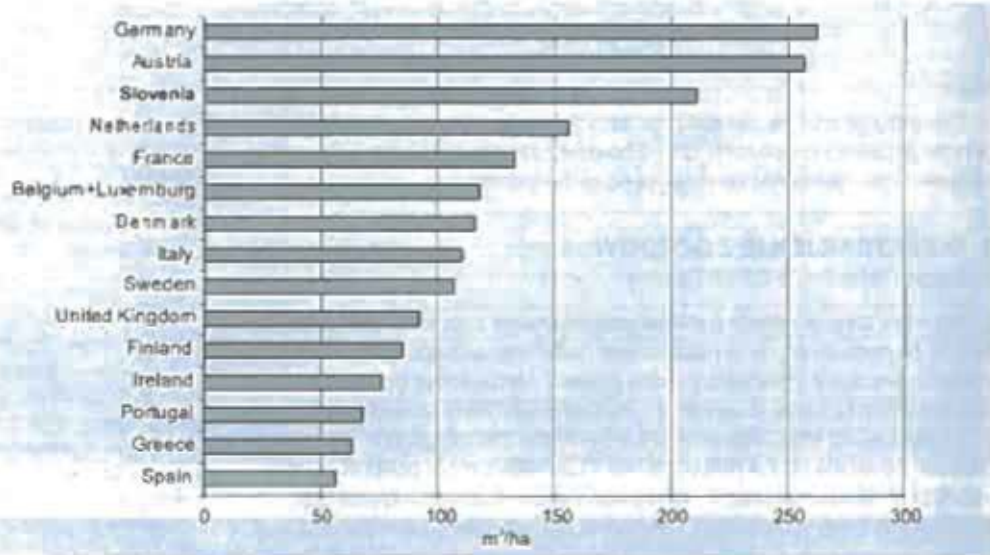
Grafikon 2. Posek v primerjavi z letnim prirastkom, procenti po posameznih državah (Vir: 1, 5)
Graph 2. Felling in relation to annual increment, percentages by countries (Sources: 1, 5)

kajo 70 % letnega prirastka. Delež izkoristka prirastka je zelo različen po posameznih državah in je najmanjši v Italiji, Sloveniji in na Irskem (manj kot 50 %) in najvišji v Grčiji (102 %) in na Portugalskem (96 %). V Sloveniji so po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije leta 1996 posekali le 38 % prirastka (pri iglavcih 54 %, pri listavcih 25 %) (grafikon 2).

Delež izkoristka prirastka je odvisen od višine prirastka in od intenzitete gospodarjenja. Tako na Irskem (več kot 80 % vseh sestojev) in v Italiji (več kot 60 % vseh sestojev) prevladujejo sestoji mlajši od 40 let, kjer so prirastki večji. Medtem ko na Irskem letno posekajo 5 % lesne zaloge, jo v Italiji le 1 %. Po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije so leta 1996 v Sloveniji posekali 1 % lesne zaloge (pri iglavcih 1,32 %, pri listavcih 0,70 %).

Viri lesa so neenakomerno razporejeni po celotni uniji in izražajo različne naravne in socio-ekonomske razmere, hkrati pa so odraz različne tradicije gospodarjenja z gozdovi. Slovenija ima v primerjavi z drugimi evropskimi državami visoko lesno zalogo na enoto površine. Prekašata jo le Nemčija in Avstrija. Nizko lesno zalogo na enoto površine imajo skandinavske dežele (grafikon 3).

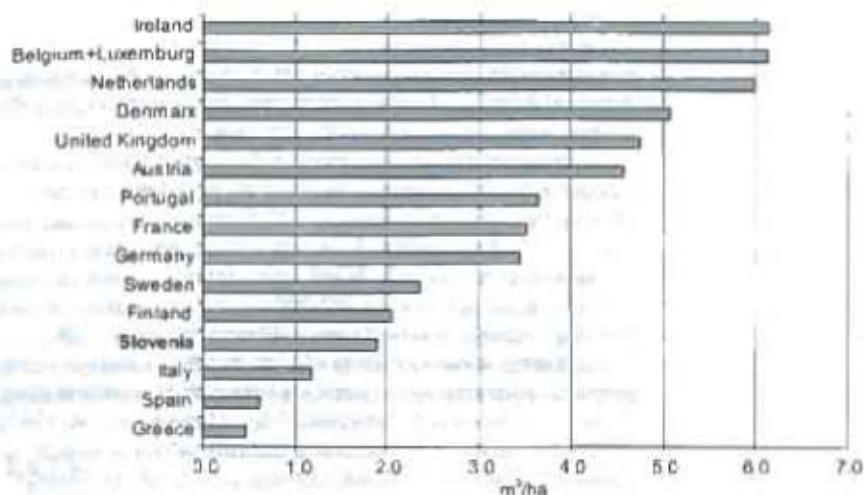
Grafikon 3. Lesna zaloga, preračunana na ha skupne gozdne površine (Viri: 5, 9).

Graph 3. Growing stock per hectare of all forest land (Sources: 5, 9).

Skupno ima največjo lesno zalogo Nemčija (2.674 milijonov m³), sledi jo Švedska (2.471 milijonov m³), Francija (1.742 milijonov m³), Finska (1.679 milijonov m³) in Avstrija (953 milijonov m³). Najnižjo zalogo ima Irsko (30 milijonov m³), sledi ji Grčija z 149 milijonov m³. V Sloveniji je skupna lesna zaloga 231 milijonov m³ (podatek Zavoda za gozdove Slovenije za leto 1996).

Proizvodnja okroglega lesa zelo niha pri posameznih državah in je najvišja na Švedskem (66.024.000 m³), sledi Francija z 49.617.000 m³, Finska z 47.928.000 m³, Nemčija z 37.012.000 m³ ter Avstrija z 17.692.000 m³. Slovenija je z 2.081.000 m³ na predzadnjem mestu, manjšo proizvodnjo imajo le na Nizozemskem (1.899.000 m³) (FAO 1996). Stanje je nekoliko drugačno, če preračunamo proizvodnjo okroglega lesa na enoto celotne površine gozdov v posamezni državi (grafikon 4).

Zanimiva je tudi struktura proizvodnje v posamezni državi. Največji delež furnirskih hlodov in žagovcev imajo (delež od celotne proizvodnje okroglega lesa) v Belgiji in Luxemburgu (83 %), sledi jima Nemčija (57 %), Irsko (51 %), Slovenija (50 %) ter Avstrija (48 %). Najmanj kvalitetne hlodovine imajo v Italiji (22 %) in v Grčiji (23 %). Največji delež celuloznega lesa proizvedejo

Grafikon 4: Proizvodnja okroglega lesa na enoto celotne površine gozdov (Vir: 10)

Graph 4: Production of roundwood per hectare of all forest land (Source: 10)

v Veliki Britaniji (63 % celotne proizvodnje okroglega lesa), sledi ji Nizozemska (61 %), Portugalska (56 %) ter Švedska (50 %). Slovenija je z 26 % celuloznega lesa na 12 mestu, manjši delež imajo le Belgija in Luxemburg (20 %), Grčija (15 %) in Italija (13 %). Največji delež lesa za kurjavo imajo v Grčiji (56 % celotne proizvodnje okroglega lesa), v Italiji (55 %) in v Franciji (21 %). V Sloveniji je delež lesa za kurjavo le 11 % (FAO 1994)

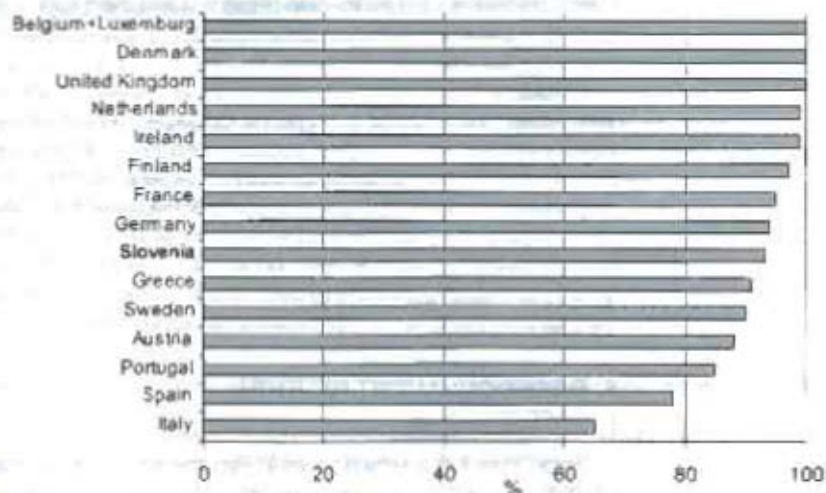
5 GOZDARSTVO IN EKONOMIJA

5 FORESTRY AND ECONOMY

V primerjavi s celotno površino gozdov je najnižji delež gospodarskega gozda v Italiji (65 %), Španiji (78 %) in Portugalskem (85 %). Negospodarskega gozda nimajo na Danskem, v Veliki Britaniji ter v Belgiji in v Luxem-

Grafikon 5: Delež gospodarskega gozda v posameznih državah (Vir: 7, 9)

Graph 5: Percentage of exploitable forests in member states (Sources: 7, 9)

burgu. Slovenija ima 7 % negospodarskega gozda (varovalni gozdovi in rezervati) (grafikon 5).

Čeprav predstavljajo evropski gozdovi le 4 % vseh svetovnih gozdov, je Evropska unija druga največja svetovna proizvajalka (takoj za Združenimi državami Amerike) žaganega lesa, lesovine, papirja in plute (Portugalska je ena največjih svetovnih proizvajalk plute).

S pristopom treh zelo gozdnatih dežel v letu 1995 se je samooskrba EU z žaganim lesom povečala s 56 % na 89 %, oskrba z lesnimi ploščami od 86 % na 92 %, oskrba z lesovino s 47 % na 82 % in oskrba z papirjem s 76 % na 106 %. Samooskrba Slovenije s hlodovino je bila v letu 1995 106 % (izvoz je bil za 57.000 m³ višji kot uvoz), oskrba z lesom za celulozo in iveri je bila 97 % (uvozili smo za 243.000 m³ več kot izvozili). Statistični letopis ne ločuje posebej porabe za papir (Statistični letopis 1996).

Gozdarstvo in lesna industrija v EU predstavljata v skupnem bruto domačem proizvodu povprečno 2,4 %. V nekaterih državah članicah je ta delež veliko višji (Finska 7 %, Švedska in Portugalska 5 %). V Sloveniji je v letu 1995 predstavljal gozdno lesni sektor 3,3 % skupnega bruto domačega proizvoda, od tega predstavlja gozdarstvo le 0,2 % bruto domačega proizvoda (ZUPANČIČ 1997).

V nekaterih državah članicah predstavlja izvoz gozdnih lesnih sortimentov pomemben delež v celotnem izvozu (Finska 35 %, Švedska 15 %, Avstrija in Portugalska 8 %). V Sloveniji predstavlja izvoz gozdno lesnega sektorja 12 % celotnega izvoza.

Gozdni proizvodi, gledano v svetovnem menlu, niso predmet tržnih blokad. Kljub veliki lastni gozdni proizvodnji je EU svetovno največja uvoznica gozdnih lesnih proizvodov, saj jih je v letu 1995 uvozila za 63,6 milijard ECU in tako prekoračila izvoz za 2 milijardi ECU. Kljub velikemu uvozu lesa in razmeroma veliki domači proizvodnji je poraba lesa in lesnih izdelkov na prebivalca v EU še vedno ena najnižjih med razvitimi državami. Cene gozdnih lesnih sortimentov v EU so v neposredni povezavi s cenami na svetovnem trgu. Tako mora evropsko gozdarstvo tekmovati z deželami, ki imajo nižje stroške proizvodnje, ugodnejšo lastniško strukturo in nižje zahteve v okoljevarstveni zakonodaji. V zadnjih desetletjih gre razvoj v gozdni proizvodnji v smeri vse večje produktivnosti in vse manjšega števila zaposlenih na enoto proizvoda. Za razliko od glavnih tekmecev na svetovnem trgu je na veliko področjih EU racionalizacija gozdne proizvodnje zaradi specifičnih razmerah omejena. Gozdarstvo in primarna predelava v EU nudita delo približno 3 milijonom ljudi. V Sloveniji gozdarstvo in primarna predelava zaposlujeta 6.700 ljudi oziroma 1 % vseh zaposlenih v Sloveniji v letu 1995.

Celulozna industrija je v EU koncentrirana v velikih obratih in ima oblikovano široko mrežo odkupa surovine, medtem ko je žagarska dejavnost organizirana v srednje velikih in majhnih podjetjih. Tako od 242 000 lesno predelovalnih podjetij kar 94 % podjetij zaposluje manj kot 20 ljudi. Večina podjetij se nahaja na podeželju, v bližini virov surovine. Območje nabave lesa je v večini primerov zelo omejeno. Na področju gozdne proizvodnje se je v zadnjih letih pojavila težnja k oblikovanju srednje velikih podjetij, ki so ozko specializirana in opremljena z najnovejšo tehnologijo za delo v gozdu. Zaradi te težnje manjša lokalna podjetja propadajo, kar ogroža nadaljnji razvoj podeželja.

6 POŠKODOVANOST GOZDOV

6 FOREST DAMAGE

Zaradi hitre širitve urbanih središč, gradnje infrastrukture, ekstenzivnega kmetijstva in industrializacije podeželja, so gozdovi izpostavljeni številnim

negativnim vplivom. Poleg škodljivcev in različnih bolezni ogrožajo gozdove tudi požari. Tako je v EU vsako leto v požarih uničenih ali močno poškodovanih med 350 000 in 500 000 ha gozdov. Največ gozdnih požarov (97 % vseh požarnov) je v mediteranskih deželah. Zato je bil že leta 1986 sprejet odlok o zaščiti gozdov pred požari (CEE 3529/86). V letu 1994 so sprejeli nov odlok (CEE 1091/94), s katerim so ustanovili mrežo za permanentno spremljanje in nadziranje stanja gozdov. Vitalnost gozdov zmanjšuje tudi onesnažen zrak. Spremljanje stanja gozdov, ki poteka od leta 1987, je pokazalo slabšanje zdravstvenega stanja gozdov. S posebnim odlokom (CEE 3529/86) so v letu 1986 zahtevali od držav članic redno spremljanje onesnaženja zraka in vpliv le-toga na gozdne ekosisteme. Vzpostavili so centralni informacijski sistem za spremljanje zdravstvenega stanja gozdov. Začeli so s pilotskimi projekti za obnovo poškodovanih gozdov. Omenjeni odlok je bil leta 1994 dopolnjen (CEE 836/94) z zahtevo o spremljanju in analiziranju kemičnih snovi, ki se nahajajo v listih in iglicah v gozdovih Unije.

7 ZAKLJUČEK

7 CONCLUSION

Gozdarska politika EU je bila dolgo le del kmetijske politike. V zadnjih desetih letih potekajo intenzivna prizadevanja za oblikovanje skupne avtonomne gozdarske politike. Prizadevanja so se še poglobila leta 1995 s priključitvijo treh držav (Avstrija, Švedska, Finska), v katerih ima gozdarstvo velik pomen.

Razmere v gozdovih in gozdarstvu posameznih držav članic so zelo različne, kar je posledica različnih naravnih razmer na eni strani in različne tradicije gospodarjenja na drugi. Ta pestrost razmer otežuje hitro oblikovanje in sprejemanje skupne gozdarske politike.

Strategija Republike Slovenije za vključitev v EU (Poročevalec DZ R Slovenije 1997) ne navaja potrebnih sprememb v gozdarstvu, kljub temu pa menimo, da je potrebno spoznati in primerjati stanje gozdov po posameznih državah članicah EU in v Sloveniji. S takimi primerjavami lahko spoznamo, kakšno je mesto gozdarstva v posameznih državah in v Uniji kot celoti. Če gledamo iz izhodišča, da je Slovenija s 0,56 ha gozda na prebivalca tretja najbolj gozdnata država v primerjavi z ostalimi državami Unije, potem lahko zaključimo, da je aktivno vključevanje Slovenije v oblikovanje skupnih gozdarskih strategij ena pomembnejših nalog slovenskega gozdarstva v prihodnosti.

VIRI / REFERENCES

- KUIJSELA, K.: 1994. Forest resources in Europe - European forest institute, Research report, Cambridge, Cambridge University press, 154 s.
- ŽIČANČIČ, J.: 1997. Spremembe v slovenskem gozdu in gozdarstvu po osamosvojitvi - Diplomsko delo, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana, s. 33.
- Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo - Poročevalec DZ R Slovenije št. 48/97
- 1997. CAP 2000 Rural Developments - Bruxelles, European Commission, Directorate general for Agriculture (DG VII), s. 24-58.
- 1997. Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije za leto 1996 - Ljubljana, Zavod za gozdove Slovenije, 62 s.
- 1997. Slovensko kmetijstvo, gozdarstvo in živilstvo v številkah - Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 81 s.
- 1996. Statistični letopis Republike Slovenije 1996 - Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.sigov.si/zrs/leto96/>
- 1993. Statistični letopis Republike Slovenije 1993 - Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije
- 1996. Wald und Holz in Europa. Österreich in Vergleich - Wien, FPP Kooperationsabkommen Forst-Platte-Papier, 8 s.
- 1996. Forest products - FAO yearbook 1983-1994, Roma, 377 s.